

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

3-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-3

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№SI-3 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2025-SI-3>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук (DSc), профессор

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабирова Умида Фархадовна
доктор социологических наук (DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдугани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвохид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решают задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счет внедрения достижений научных исследований ученых и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)
Каланова Сабохат Мурадovна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариёва Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Жиянмуратова Гулноз Шербутаевна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
и.о. профессор (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрагон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Абдуллаев Акмал Гадаймурадovич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Сеитов Азамат, Кутбидинов Файзиддин РОЛЬ РЕЛИГИОЗНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ О ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ.....	11
2. Karimov Bobir JAMOADA MOTIVATSIYA VA SAMARADORLIK.....	18
3. Mamatov Normurat IJTIMOIY FANLARNI O‘QITISH JARAYONIDA TALABALAR SIYOSIY ONGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	28
4. Rasulov Abdimumin SHAXSNING SOTSIAL INTELLEKTUALLIK KO‘RSATKICHLARI VA KAMOLOT OMILILARI O‘RTASIDAGI MUNOSABATLAR.....	35
5. Xusanova Hayriniso IJTIMOIY NIHOYA TIZIMINING KONSEPTUAL MODEL.....	43
6. Abduxalilov Abdullo NOGIRONLIK FENOMENINI TADQIQ ETILISHINING METODOLOGIK JIHATLARI.....	49
7. Якубов Ильдар КОНЦЕПЦИЯ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ КАК ФОРМЫ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ КОНФЛИКТОВ.....	57
8. Abdullayev Akmal O‘RTA ASRLARDA G‘ARBIY YEVROPADAGI DAVLAT VA JAMIYAT BOSHQARUVI TUZILMALARIGA OID KONSEPSIYALARNING SOTSIOLOGIK TAHLILI.....	63
9. Хасанова Мавлюда СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ПОСТРОЕНИЯ ГУМАННОГО ГОСУДАРСТВА В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ.....	74
10. Jiyanmuratova Gulnoz, Urunboyeva Janona O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA XOTIN-QIZLAR IJTIMOIY-SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISH ISLOHOTLARINING ME‘YORIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	80
11. Алимухамедова Нодира ИСТОРИЧЕСКАЯ ИЗМЕНЧИВОСТЬ ЭТНОНАЦИОНАЛЬНЫХ КОНЦЕПЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	90
12. Tolipov Abdug‘affor VOYAGA YETMAGANLAR ORASIDA HUQUQBUZARLIKNING O‘SIB BORISHIGA TA‘SIR QILUVCHI IJTIMOIY OMILLAR.....	96
13. Berdimuratov Marat YOSHLARNI IJTIMOIY RIVOJLANTIRISH UCHUN OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA SOTSIOLOGIYA FANINI O‘QITISHNI OMMALASHTIRISH.....	104

14. Хамиджонов Умиджон	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ ПОНЯТИЙ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ.....	110
15. Ixtiyarov Farhod	
INSON KAPITALINI KEYS-STADI NEGIZIDA TAKOMILLASHTIRISHDA IJTIMOY TRANSFORMATSIYALASHUV TENDENSIYALAR.....	116
16. Хасанова Мавлюда	
АНАЛИЗ ВОПРОСОВ БОРЬБЫ С БЕДНОСТЬЮ В УСЛОВИЯХ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА.....	124
17. Radjabova Aziza	
NATIONAL DEVELOPMENT POLICIES IN THE CONTEXT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN.....	131
18. Kalanova Sabohat	
JAMIYATDA AVLODLARARO MUNOSABATLARNING SOTSIAL STRUKTURASI.....	138
19. Ixomjon Xudayarov	
ETNOMADANIY INTEGRATSIYA JARAYONLARIDA YUMSHOQ EVOLYUSION MOSLASHUV TENDENSIYASI.....	148
20. Tagaymuratova Gulchehra	
KONSANGUIN NIKOHLAR FENOMENINING IJTIMOY OMILLARI VA BIOETIK YONDASHUVLAR.....	155
21. Jabborov Jaxongir	
YOSHLARNI ISHGA JOYLASHTIRISHNING IJTIMOY XAVFLARI VA TO'SIQLARI: NEET GURUHI, PREKARIZATSIYA, RAQAMLI TENGSIZLIK.....	162
22. Ixtiyarov Farhod	
DAVLAT XIZMATCHILARI MALAKASINI OSHIRISHDA KEYS USULINING IMKONIYATLARI.....	170
23. Xasanov Sharofidin	
JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN QAYTGAN YOSHLARNI IJTIMOY HAYOTGA REINTEGRATSIYALASH: XORIJ TAJRIBASI.....	179
24. Nurulloev Shahriyor	
MILLIY INTERNET-MEDIA SIYOSATINI RIVOJLANTIRISH ORQALI YOSHLAR IJTIMOY FAOLLIGINI OSHIRISH: MUAMMO VA VAZIFALARI.....	189
25. Аликариев Нуриддин	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ.....	195
26. Alikariyeva A'loxon	
OLIY TA'LIMDA SIFAT BOSHQARUVI TIZIMI INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	202

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Jabborov Jaxongir,

О‘zbekiston Milliy universiteti

“Sotsiologiya” kafedrası mustaqil izlanuvchisi

e-mail: jahongirjabborov802@gmail.com

YOSHLARNI ISHGA JOYLASHTIRISHNING IJTIMOY XAVFLARI VA TO‘SIQLARI: NEET GURUHI, PREKARIZATSIYA, RAQAMLI TENGSIZLIK

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.18099587>

ANNOTATSIYA

Raqamli transformatsiya sharoitida yoshlar uchun mehnat bozori ham yangi imkoniyatlar, ham potensial tahdidlar yaratib, sezilarli o‘zgarishlarga duch kelmoqda. Raqamli texnologiyalarning tarqalishi bandlikning moslashuvchan shakllarini rivojlantirishni rag‘batlantiradi, ammo mehnat munosabatlarida beqarorlikning kuchayishiga ham olib kelmoqda. Bunday sharoitda ta’lim tizimi nafaqat akademik tayyorgarlikni ta’minlashi, balki yoshlarning zamonaviy mehnat bozori talablariga muvaffaqiyatli moslashuviga xizmat qiladigan raqamli kompetensiyalarni shakllantirishi kerak. Raqamlashtirish xavfini kamaytirish uchun yoshlar bandligi sohasidagi ta’lim dasturlari va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarur. Maqolada NEET-yoshlar, deb ataladigan bandlik va ta’lim sohasidan chiqarib tashlangan yoshlarning asosiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Muallif shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy jamiyatda o‘rta maktab bitiruvchilari NEET avlodini shakllantirib, ot-onalar qaramog‘ida qolmoqda. Dunyoning turli mamlakatlarida ushbu ijtimoiy guruh 29 yoshgacha bo‘lgan yoshlarning to‘rt dan bir qismini tashkil etadi. Ushbu ijtimoiy jarayonning asosiy sababi o‘quv yurtlari bitiruvchilarining ta’lim tayyorgarligi sifatining mehnat bozori tuzilmasi va talablariga nomuvofiqligidadir.

Kalit so‘zlar: raqamlashtirish, mehnat bozori, yoshlar bandligi, raqamli texnologiyalar, moslashuvchan bandlik shakllari, raqamli kompetensiyalar, moslashuv, yoshlar, NEET yoshlari, yoshlar jamoat tashkilotlari.

Жабборов Жахонгир,

Независимый исследователь кафедры Социологии

Национального университета Узбекистана

e-mail: jahongirjabborov802@gmail.com

СОЦИАЛЬНЫЕ РИСКИ И БАРЬЕРЫ ТРУДОУСТРОЙСТВА МОЛОДЕЖИ: ГРУППА NEET, ПРЕКАРИЗАЦИЯ, ЦИФРОВОЕ НЕРАВЕНСТВО

АННОТАЦИЯ

В контексте цифровой трансформации рынок труда для молодежи претерпевает значительные изменения, создавая как новые возможности, так и потенциальные угрозы. Распространение цифровых технологий стимулирует развитие гибких форм занятости, но также приводит к повышению нестабильности в трудовых отношениях. В таких условиях

система образования должна не только обеспечивать академическую подготовку, но и формировать цифровые компетенции, которые помогут молодежи успешно адаптироваться к требованиям современного рынка труда. Для снижения рисков цифровизации необходимо совершенствовать образовательные программы и нормативно-правовую базу в сфере занятости молодежи. В статье анализируются основные характеристики молодых людей, исключенных из сферы занятости и образования, так называемых NEET (не занятых, не работающих и не обучающихся). Автор показывает, что в современном обществе выпускники средних школ формируют поколение NEET и остаются на попечении родителей. В разных странах мира эта социальная группа составляет четверть молодежи в возрасте до 29 лет. Главной причиной этого социального процесса является несоответствие качества образовательной подготовки выпускников учебных заведений структуре и требованиям рынка труда.

Ключевые слова: цифровизация, рынок труда, занятость молодежи, цифровые технологии, гибкие формы занятости, цифровые компетенции, адаптация, молодежь, NEET-молодежь, молодежные общественные организации.

Jabborov Jahongir,

Independent Researcher, Department of Sociology,
National University of Uzbekistan
e-mail: jahongirjabborov802@gmail.com

SOCIAL RISKS AND BARRIERS TO YOUTH EMPLOYMENT: THE NEET GROUP, PRECARIZATION, AND DIGITAL INEQUALITY

ABSTRACT

In the context of digital transformation, the youth labor market is undergoing significant changes, creating both new opportunities and potential threats. The spread of digital technologies is stimulating the development of flexible forms of employment, but also leading to increased instability in employment relationships. In this context, the education system must not only provide academic training but also develop digital competencies that will help young people successfully adapt to the demands of the modern labor market. To mitigate the risks of digitalization, it is necessary to improve educational programs and the regulatory framework for youth employment. The article analyzes the main characteristics of young people excluded from employment and education, so-called NEETs (not employed, not working, not studying). The author demonstrates that in modern society, high school graduates form the NEET generation and remain in the care of their parents. In various countries around the world, this social group accounts for a quarter of young people under the age of 29. The main reason for this social process is the discrepancy between the quality of educational preparation of educational institutions graduates and the structure and requirements of the labor market.

Keywords: digitalization, labor market, youth employment, digital technologies, flexible forms of employment, digital competencies, adaptation, youth, NEET youth, youth public organizations.

KIRISH

Globalizatsiya, raqamlashuv va mehnat bozorining transformatsiyasi sharoitida yoshlarni ishga joylashtirish masalasi jamiyat taraqqiyotining strategik yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. BMT va XMT ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab ishsizlar orasida yoshlar ulushi eng yuqori qatlamni tashkil etmoqda. Ayni paytda ish bilan band bo'lmagan, ta'lim yoki kasbiy tayyorgarlik jarayoniga jalb etilmagan yoshlar – NEET guruhining o'sishi ijtimoiy xavflarni kuchaytirmoqda.

O'zbekiston kabi demografik jihatdan yoshlar ulushi yuqori bo'lgan mamlakatlarda mazkur muammo yanada dolzarb hisoblanadi. Yoshlar bandligini ta'minlash nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlik, ijtimoiy mobillik va inson kapitali sifatini oshirish bilan bevosita bog'liq. Raqamli

o'zgarishlar davrida ishga joylashish istiqbollari kengayib borayotgani bilan bir qatorda talabalar uchun ish topish jarayonini murakkablashtiradigan yangi muammolar ham paydo bo'lmoqda. Bu qiyinchiliklar kasbiy kompetensiyalarning ahamiyati o'zgarishi, mehnat bozorida milliy chegaralarning bulg'anishi va bandlikning mutlaqo yangi strategiyalarining shakllanishi bilan bog'liq. Zamonaviy sharoitlar yoshlarning mehnat munosabatlari tizimidagi ahvoliga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda, chunki mehnat bozorining aynan shu segmenti raqamli texnologiyalar ta'siriga ko'proq moyil.

19-30 yoshli respondentlar orasida ta'limni, kasbiy tayyorgarlikni davom ettirmaydigan va ishlamaydiganlarning (NEET) ulushi 54,6 foizni tashkil qiladi. Yosh ayollar uchun NEET ko'rsatqichi ushbu yosh guruhidagi yigitlarga nisbatan doimiy ravishda yuqori bo'lib, 24,8 foizga nisbatan 74,0 foizni tashkil etdi. Ularning kelgusi ishlariga kelsak, O'zbekistonlik yoshlar uchun kasbiy sohasi ularning "shaxsiy tanlovi" (ota-onalarining emas) bo'lishi muhimdir. Bundan tashqari, ish "munosib daromad" ni va yosh shaxsga yoshlarni qo'llab-quvvatlaydigan va doimiy ravishda o'rganishga imkon beradigan hamkasblarining ijobiy "jamoasi" doirasida bo'lishiga imkon berishi lozim.

Odatda, har yili mamlakatdagi umumiy iqtisodiy vaziyatni, birinchi navbatda yalpi ichki mahsulot, eksport va import, bandlik va ishsizlik darajasi, shuningdek, iqtisodiy faol va nafaol aholi darajasini baholash uchun turli makroiqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilinadi. Ushbu ko'rsatkichlarni ular tashkil etadigan ijtimoiy qatlamlar nuqtai nazaridan o'rganayotganda, olimlar ma'lum bir ko'rsatkich mezonlariga to'liq mos kelmaydigan ma'lum bir guruh odamlar borligini payqay boshladilar, bu esa yakuniy ma'lumotlarning noto'g'ri bo'lishiga olib keladi.

METODOLOGIYA

Ushbu maqola yoshlarni ishga joylashtirish jarayonida yuzaga kelayotgan ijtimoiy xavflar va to'siqlarni, xususan NEET guruhi kengayishi, mehnat bozorida prekarizatsiya jarayonlari hamda raqamli tengsizlik omillarini sotsiologik tahlil qilishga qaratilgan. Maqolada aralash (mixed methods) metodologik yondashuv qo'llanildi.

Birinchi bosqichda ikkilamchi ma'lumotlar tahlili amalga oshirildi. Xalqaro tashkilotlar (ILO, OECD, World Bank) hamda milliy statistik manbalarda keltirilgan yoshlar bandligiga oid ma'lumotlar qiyosiy tahlil qilindi. Bu yoshlar mehnat bozoridagi umumiy tendensiyalar va struktur o'zgarishlarni aniqlash imkonini berdi.

Ikkinchi bosqichda sotsiologik so'rov usuli qo'llanildi. Yoshlar (18-30 yosh) o'rtasida o'tkazilgan anketa so'rovi orqali ishga joylashishdagi qiyinchiliklar, norasmiy bandlikka munosabat, raqamli ko'nikmalar darajasi hamda ijtimoiy himoyadan qoniqish holati o'rganildi.

Uchinchi bosqichda sifatli tadqiqot usullari – yarim tuzilmali intervyu va fokus-gruppa muhokamalari o'tkazildi. Ushbu usullar yoshlarning sub'ektiv tajribasi, ishsizlik yoki vaqtinchalik ish sharoitidagi ijtimoiy xavotirlari va kelajak rejalarini chuqur tahlil qilishga xizmat qildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilishda kontent-tahlil, qiyosiy tahlil va tematik kodlash usullaridan foydalanildi.

ASOSIY QISM

Yoshlar ishga joylashishidagi ijtimoiy xavflar quyidagilardan iboratdir:

Zamonaviy mehnat bozorida yoshlar ishga joylashishda institutsional va ijtimoiy-iqtisodiy to'siqlarga duch kelmoqda. Ta'lim tizimi bilan mehnat bozori o'rtasidagi nomutanosiblik, ish beruvchilar tomonidan ish tajribasiga yuqori talab qo'yilishi va barqaror ish o'rinlarining kamayishi yoshlar bandligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat yoshlar orasida ijtimoiy noaniqlik va mehnat xavfsizligining pasayishiga olib kelmoqda.

NEET guruhi – ijtimoiy inklyuziyaga tahdid qilmoqda. NEET (Not in Employment, Education or Training) guruhiga kiruvchi yoshlar jamiyat uchun eng xavfli qatlamlardan biri hisoblanadi. Ular ta'lim tizimi va mehnat bozoridan tashqarida qolib ketishi natijasida ijtimoiy izolyatsiya, kam daromad va ijtimoiy passivlik xavfiga duch keladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, NEET holati ko'pincha kambag'allik, past ta'lim darajasi, qishloq hududlarida imkoniyatlar cheklanganligi bilan bog'liq.

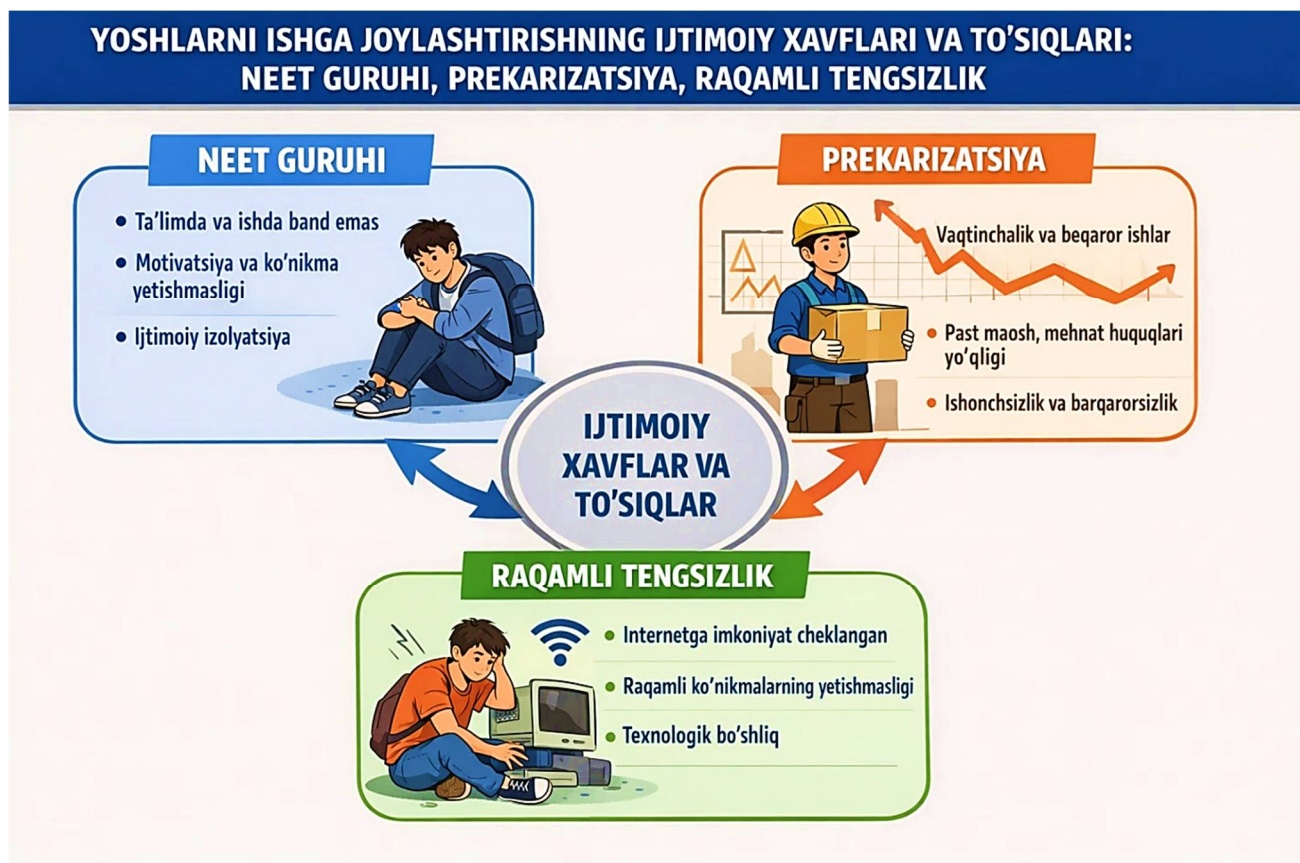
Prekarizatsiya va yoshlar mehnati haqida soʻz borar ekan, unga quyidagi taʼrifni keltiramiz. Prekarizatsiya – mehnat munosabatlarining barqaror boʻlmagan, vaqtinchalik va ijtimoiy kafolatlarsiz shaklga oʻtishi – yoshlar orasida keng tarqalmoqda. Frilans, qisqa muddatli shartnomalar va norasmiy ish bilan bandlik yoshlarga tez ish topish imkoni bersa-da, uzoq muddatli istiqbolda ijtimoiy himoyaning yoʻqligi, daromad barqaror emasligi va kasbiy rivojlanish cheklanganligi kabi xavflarni keltirib chiqaradi.

Oʻzbekistonda yoshlar ish topishda raqamli platformalar yordami sezilarli boʻlsa ham, shahar va qishloq orasida raqamli tengsizlik ularni teng ishtirok ettirmayapti [1]. Mahalla darajasida raqamli infratuzilma yoshlar bandligini va kasbiy koʻnikmalarni shakllantirishni aniq taʼsir etadi [2]. Oʻzbekistonda yoshlarning koʻpchiligi mehnat bozorida ishsizlik va imkoniyatlar bilan bogʻliq bosimni kuchaytirmoqda [3].

Statistik tahlil natijalari mamlakatda mehnat bozorini rivojlantirish va yoshlar uchun barqaror ish oʻrinlari yaratishning muhimligini koʻrsatadi [4]. Mehnat bozoriga yoʻnaltirishda yoshlarning kasbiy koʻnikma va tayyorgarlik tizimlari muhim rol oʻynaydi [5]. Raqamli texnologiyalar mehnat bozorida yangi imkoniyatlar yaratayotgan boʻlsa ham, koʻnikmalar va infratuzilma bilan bogʻliq toʻsiqlar mavjud) [6].

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishga joylashish koʻp jihatdan raqamli koʻnikmalarga bogʻliq boʻlib qolmoqda. Biroq, raqamli infratuzilmaga kirishdagi nomutanosiblik, internet va texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi ayrim yoshlarni raqobatdan chetda qoldirmoqda. Bu, ayniqsa, ijtimoiy zaif qatlamlar va qishloq yoshlari uchun dolzarb muammodir.

Yoshlarni ishga joylashtirishning ijtimoiy xavflari va toʻsiqlari: neet guruhi, prekarizatsiya, raqamli tengsizlikni quyidagi chizma orqali ifoda etildi (1-chizma):

1-chizma. Yoshlarni ishga joylashtirishning ijtimoiy xavflari va toʻsiqlari: neet guruhi, prekarizatsiya, raqamli tengsizlik

1. **NEET guruhi – yoshlar bandligidagi asosiy ijtimoiy xavf hisoblanadi.** NEET guruhiga mansub yoshlar mehnat bozorida, ta'lim tizimidan va kasbiy tayyorgarlikdan chetda qolgan ijtimoiy qatlam sifatida qaraladi. Sotsiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, NEET guruhi kengayishi quyidagi xavflarni keltirib chiqaradi:

- uzoq muddatli ishsizlik;
- ijtimoiy passivlik va marginallasuv;
- kambag'allik xavfining oshishi;
- deviant xulq-atvoriga moyillik.

NEET holati ko'pincha ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzilish, kasbiy yo'naltirishning yetarli emasligi hamda hududiy imkoniyatlar tengsizligi bilan bog'liq.

Bir qarashda, NEET tushunchasi zamonaviy dunyo uchun yangi, ammo uning chuqur tarixi bor. Bu atama birinchi marta Lotin Amerikasi va G'arbiy Yevropa sotsiologik jurnalistikasida "na-na-avlod" – turli sabablarga ko'ra na ish bilan ta'minlangan va na o'qiyotgan 16 yoshdan 24 yoshgacha bo'lgan yoshlar sifatida paydo bo'lgan. Ushbu atamaning bu talqini O'rta yer dengizi mamlakatlarida keng tarqalgan, chunki bu mintaqalarda yoshlar o'rtasidagi ishsizlik 60% ga yetgan (Germaniya va Ispaniyada 2012-yil oxirida). Biroq, NEET atamasi birinchi marta Buyuk Britaniyada paydo bo'lgan va keyinchalik Yaponiya, AQSh va Rossiyaga tarqalgan va "na-na-avlod" bilan bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega [7].

Birinchi marta rasmiy ravishda NEET atamasi Buyuk Britaniyaning hujjatlarida 1999 yilda paydo bo'ldi - Buyuk Britaniya hukumatining 16-18 yoshdagi yoshlar muammolariga bag'ishlangan hisobotida [8]. Keyinchalik shunga o'xshash hodisa mamlakatimizga ham kirib keldi, ammo faqat 2010-yilda Rosstat NEET standartlashtirilgan ta'rifini va NEET ishsizlik darajasini hisoblash usulini qabul qildi.

NEET ishsizlik darajasi - bu 15-24 yoshdagi ishsizlar sonining ushbu yoshdagi barcha aholi soniga nisbati. NEET-iqtisodiy faollik darajasini hisoblashda faqat o'qitish va kasbiy qayta tayyorlashda ishtirok etmaydiganlar hisobga olinadi [9].

NEET yoshlarining ishsizligi terminologiyada ko'rsatilgan yosh tugagandan so'ng tugamasligi, bundan keyin ham davom etishi mumkinligi bilan vaziyat yanada og'irlashmoqda. Pirovardida bu holat keskin o'sib borayotgan salbiy dinamikaga, shuningdek, jamiyat uchun salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin: turli mehnat sohalarida malakali xodimlar yetishmasligi, ijtimoiy eksklyuzsiya, marginallasuv va boshqalar.

2. **Prekarizatsiya:** noaniq mehnat shakllarining kengayishidir. Prekarizatsiya – bu barqaror mehnat munosabatlarining zaiflashuvi, vaqtinchalik, norasmiy, ijtimoiy kafolatlarsiz ish shakllarining kengayishidir. Yoshlar bu jarayonning eng zaif ishtirokchilari hisoblanadi.

Prekar mehnatning asosiy belgilari quyidagilardan iboratdir:

- qisqa muddatli shartnomalar;
- past ish haqi;
- ijtimoiy himoya mexanizmlarining cheklanganligi;
- kasbiy o'sish imkoniyatlarining yo'qligi.

Bu holat yoshlarda mehnatga nisbatan ishonchsizlikni kuchaytiradi, kelajakni rejalashtirish imkoniyatini cheklaydi va inson kapitaliga investitsiya qilish motivatsiyasini pasaytiradi.

3. **Raqamli tengsizlik va yoshlar ish bilan bandligi**

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishga joylashtirish jarayonlari tobora onlayn platformalar, raqamli kompetensiyalar va axborot texnologiyalariga bog'liq bo'lib bormoqda. Biroq barcha yoshlar bir xil raqamli imkoniyatlarga ega emas [10].

Raqamli tengsizlik quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

- internet va texnik vositalarga cheklangan kirish;
- raqamli ko'nikmalarning past darajasi;
- shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi tafovut.

Natijada, raqamli resurslarga yetarli darajada ega bo'lmagan yoshlar mehnat bozorida raqobatbardoshligini yo'qotmoqda.

Quyidagi jadvalda NEET yoshlar dinamikasini taqdim etamiz (1-jadval):

15-29 yoshdagi NEET yoshlar ulushi (%)

1-jadval.

Hudud	2018	2020	2022	2024
Evropa Ittifoqi	12,9	13,7	11,7	11,2
Markaziy Osiyo	16,5	18,1	17,3	16,8
O'zbekiston	15,2	17,9	16,4	15,6

Biz yoshlar o'rtasida anketa so'rovnomasi orqali o'z tadqiqotimizni o'tkazdik. So'rovnomada 233 kishi ishtirok etdi. Respondentlar umumiy to'planning 62 foizini ayollar, erkaklar esa – 38 foizini tashkil etdi. NEET fenomeni, atamaga ko'ra, 16 yoshdan 24 yoshgacha bo'lgan yoshlarni aks ettirganligi sababli, anketada 16-18 yoshdagi bolalarning javoblari (18,7%) paydo bo'ldi; 18-20 yosh (52,7%); 20-22 yosh (21,3%) va 22-24 yosh (7,3%).

Respondentlarning aksariyati kunduzgi ta'lim talabalari (68,7%), ammo boshqa faoliyat turlari ham bor. Barcha yoshlarning 52,3 foizi doimiy ravishda darslarda qatnashadi; 37,5% – ba'zan darslarni o'tkazib yuboradi; 8,6% – doimo darslarni o'tkazib yuborishadi.

Yoshlar orasida raqamli imkoniyatlar quyidagi ko'rinishda bo'ldi (2-jadval):

Yoshlar orasida raqamli imkoniyatlar

2-jadval.

Ko'rsatkich	Shahar (%)	Qishloq (%)
Internetga kirish	89	63
Raqamli ko'nikmalar	71	42
Onlayn o'qishda ishtirok	54	28

Tadqiqot natijalari NEET holati, prekar mehnat va raqamli tengsizlik o'zaro bog'liq ijtimoiy xavflar ekanini ko'rsatdi. Ushbu omillar yoshlarning mehnat bozoriga to'liq integrasiyalashuvini cheklab, inson kapitali rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Anketa natijalariga ko'ra, respondentlarning mehnat bozoridagi holati quyidagicha taqsimlandi (3-jadval):

Respondentlarning mehnat bozoridagi holati

3-jadval

Bandlik holati	Ulush (%)
Rasmiy ish bilan band	38,5
Norasmiy ish bilan band	27,0
Vaqtinchalik / shartnomali ish	14,2
NEET guruhi	20,3

Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, **har beshinchi yosh NEET holatida**, bu esa ijtimoiy inklyuziya uchun jiddiy xavf hisoblanadi.

NEET yoshlarning asosiy ijtimoiy to'siqlari

NEET guruhiga kiruvchi yoshlardan "Nima sababdan ish yoki ta'limda ishtirok etmayapsiz?" degan savolga quyidagi javoblar olindi (4-jadval):

4-jadval

Sabablar	%
Ish tajribasi yo'qligi	41
Mos ish o'rinlari yo'q	36
Ta'lim qiymatligi	28
Raqamli ko'nikmalar etishmasligi	24
Ishga ishonchsizlik / motivasiya past	19

Bu natijalar NEET muammosi faqat iqtisodiy emas, balki **ta'limiy, raqamli va psixologik omillar** bilan ham bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Prekarizasiya: yoshlar mehnatining beqarorligi bo'yicha ish bilan band yoshlar orasida:

- 46% – mehnat shartnomasi muddatli
- 39% – ijtimoiy kafolatlarsiz ishlaydi
- 33% – ish haqi doimiy emas

Intervyu natijalariga ko'ra, ko'plab yoshlar prekar mehnatni “vaqtinchalik echim” deb baholaydi, ammo **uzoq muddatda ijtimoiy xavflarni** anglab etmayapti.

“Hozir ish bor, lekin ertangi kunga ishonch yo'q” (23 yosh, norasmiy ish bilan band respondent). Bu holat Standing (2011) ta'riflagan **prekariat** qatlamining shakllanayotganini tasdiqlaydi. Raqamli tengsizlik va mehnat bozoriga kirish bo'yicha anketa natijalari raqamli ko'nikmalar darajasida keskin farq borligini ko'rsatdi (5-jadval):

Shuningdek:

- 42% qishloq yoshlari onlayn ish platformalaridan foydalanmagan;
- 31% raqamli ish qidirishni bilmasligini bildirgan.

5-jadval

Ko'nikma darajasi	Shahar (%)	Qishloq (%)
Yuqori	48	21
O'rta	37	41
Past	15	38

Bu raqamli tengsizlik yoshlarning mehnat bozoriga teng kirishini cheklayotganini ko'rsatadi. Empirik natijalar nazariy tahlilni tasdiqlaydi:

- NEET guruhi ijtimoiy chetlanish xavfini kuchaytiradi;
- Prekarizasiya yoshlar uchun qisqa muddatli imkoniyat, ammo uzoq muddatli xavfdir;
- Raqamli tengsizlik mehnat bozorida yangi ijtimoiy notenglik shaklini yaratmoqda.

Bu holatlar O'zbekistonda yoshlar bandligi siyosatida **maqsadli va differensial yondashuv** zarurligini ko'rsatadi.

Empirik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yoshlarni ishga joylashtirish jarayonida NEET guruhining kengayishi, prekar mehnat shakllarining ustunligi va raqamli tengsizlik asosiy ijtimoiy xavflar hisoblanadi. Mazkur muammolarni hal etish uchun ta'lim, mehnat bozori va raqamli siyosatni integrasiya qilgan holda kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqish zarur.

So'nggi o'n yilliklarda mehnat bozori global iqtisodiy o'zgarishlar, raqamlashuv va institusional islohotlar ta'sirida tubdan transformasiyalanmoqda. Bu jarayonlar ayniqsa yoshlar bandligi sohasida yaqqol namoyon bo'lib, ularning mehnat bozoriga kirish imkoniyatlari tobora murakkablashib bormoqda.

Sosiologik nuqtai nazardan, yoshlar mehnat bozorida **ijtimoiy xavf** deganda ishsizlik, norasmiy va barqaror bo'lmagan bandlik, ijtimoiy himoyaning etarli emasligi hamda kasbiy o'zini-o'zi ro'yobga chiqarish imkoniyatlarining cheklanishi tushuniladi. Bu xavflar nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy oqibatlariga – ijtimoiy chetlashuv, passivlik va inson kapitali sifatining pasayishiga olib keladi [11].

O'zbekiston sharoitida demografik omil – aholining katta qismi yoshlardan iborat ekani – mazkur xavflarni strategik ahamiyatga ega masalaga aylantiradi.

Yoshlarni ishga joylashtirishdagi ijtimoiy xavflar tizimli xarakterga ega. NEET guruhi, prekarizasiya va raqamli tengsizlikni kamaytirish orqali yoshlar bandligini oshirish va ijtimoiy barqarorlikka erishish mumkin.

XULOSA

Yoshlarni ishga joylashtirishdagi ijtimoiy xavflar kompleks xarakterga ega bo'lib, NEET guruhi kengayishi, prekarizatsiya va raqamli tengsizlik o'zaro bog'liq jarayonlar sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu muammolarni hal etish tizimli, ilmiy asoslangan va institutsional yondashuvni

talab qiladi. Yoshlar bandligini ta'minlash orqali inson kapitali sifatini oshirish va ijtimoiy barqarorlikka erishish mumkin.

Shu bois, yoshlar mehnat bozoriga integratsiyasini ta'minlash uchun kompleks yondashuv zarur: ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, barqaror ish o'rinlarini yaratish, raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish hamda NEET yoshlar uchun maqsadli ijtimoiy dasturlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday chora-tadbirlar yoshlarning ijtimoiy xavflarga duch kelishini kamaytirish va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida muammolarni bartaraf etish bo'yicha quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. NEET guruhi uchun maqsadli ijtimoiy dasturlar va monitoring tizimini joriy etish;
2. Yoshlar uchun barqaror ish o'rinlarini yaratishga qaratilgan mehnat siyosati;
3. Prekar mehnatni qisqartirish uchun mehnat qonunchiligini takomillashtirish;
4. Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha milliy o'quv platformalarini yaratish;
5. Ta'lim – mehnat bozori integratsiyasini kuchaytirish.
6. NEET yoshlarni erta aniqlash va qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish;
7. Yoshlar uchun barqaror ish o'rinlarini yaratish;
8. Prekar mehnatni huquqiy tartibga solish;
9. Qishloq yoshlari uchun raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish;
10. Ta'lim va mehnat bozori o'rtasida integratsiyani kuchaytirish.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlarni ishga joylashtirish muammosi faqat iqtisodiy emas, balki chuqur ijtimoiy xarakterga ega. NEET guruhining kengayishi, prekarizasiya jarayonlarining kuchayishi va raqamli tengsizlik yoshlar bandligidagi asosiy ijtimoiy xavflar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Адабиётлар/Литература/ References:

1. Bazarbaeva A. Youth policy in Uzbekistan // *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*. – 2025. – Vol. 1, No. 3. – P. 600-602.
2. Faxriddinov F. Pressing issues in preparing youth for the labor market and improving professional skills // *Общественные науки в современном мире*. – 2025. – Vol. 4, No. 18. – P. 58–61.
3. Gafurova S. Effectiveness of digital employment platforms in reducing youth unemployment in Uzbekistan // *American Journal of Multidisciplinary Bulletin*. – 2025.
4. Ostonakulova G. Digital neighbourhood contexts in youth employment and competency frameworks // *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot*. – 2025
5. Razikova G. S. Statistical research on ways to increase employment of the population of the Republic of Uzbekistan // *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*. – 2025. – Vol. 6, No. 3. – P. 731–734.
6. Rixsiboyev H. How youth bulges shape labor market pressures in Central Asia // *Modern Science and Research*. – 2025. – Vol. 4, No. 5. – P. 13–15.
7. Baxtiyorov A. Digital technologies and employment: The case of Uzbekistan // *International Journal of Artificial Intelligence*. – 2025.
8. Варшавская Е.Я. Молодежь, исключенная из сферы занятости и образования, в странах ЕС и России // *Вопросы статистики*. 2019. № 4.
9. Крыштановская О. «Анатомия российской элиты»: Захаров. – М.; 2018.
10. Роцин С.Ю., Рудаков В. Н. Совмещение учебы и работы студентами российских вузов // *Вопросы образования*. 2024. № 1.
11. Варшавская Е.Я. Успешность перехода “учеба-работа”: для кого дорога легче? // *Социологические исследования*. 2024. № 1.

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000